

מצות הלחץ

פרסום ראשון: הארץ (ירושלים), 21 ביוני 1925

שפת המקור: עברית

ברגע זה יושבים אלפי בני עמנו בארץ ובגולה ומתאמצים לנחש, מה טיבו של המושל החדש¹ ומה יחסו אלינו. היט לבו אל רעיון הבית הלאומי, או – להיפך, או יהא "אדיש"? לפני שבוע הייתי בלונדון, וגם שם מצאתי, כי אין איש יודע פתרון לחידה זו, ואולם נדמה לכל אלה המחפשים פתרון, כי השאלה האישית הזאת היא דבר חשוב מאוד, והיא-היא העיקר אשר בו תלוי במידה מרובה המצב המדיני שישרור בארץ במשך השנים הקרובות. כנגד ההשקפה הזאת, אבקש נא רשות להגיד, כי אין יחסו של מושל אל זכויותינו המדיניות תלוי בהשקפותיו של המושל עצמו, ואין הדברים אמורים באותו המובן הבנאלי, אשר נעשה במחננו לתירוץ, המצדיק את רשלנותנו המדינית: "מידת השפעתנו הפוליטית היא כמידת עבודתנו הכלכלית". הפתוס המרכסיסטי הזה חציו פראזה ריקה וחציו טעות. האמת היא זאת: יחס הממשלה אלינו תלוי, קודם כל, ביחסנו לנו. אל הממשלה.

כל מה שהפסדנו במובן המדיני – הפסדנו בימי מושלים, אשר בלי ספק נטה לבם לטובת הרעיון הציוני. אולי אין לנו במחנה הנוצרי ידיד נאמן מה' לויד ג'ורג'², ואולם בימיו ולא בימי ה' בולדווין הופיע "הספר הלבן" של שנת 1922. וגם בארץ עצמה משל בימים ההם שר, אשר בהשקפתו הציונית מכירים גם מתנגדיו. כיצד ומדוע קרה הדבר הזה? - אולי יגידו ה"מארכסיסטים" שלנו: "קרה הדבר, מפני שאז עוד לא היתה עבודתנו הכלכלית בארץ חזקה ובולטת ופוריה די צרכה". נניח לחצי רגע, כי צודקים הם, כי באמת הגורם הכלכלי הוא המכריע. אבל נתבונן נא ברגע הנוכחי. עבודת הבניין בארץ מתפתחת בתוקף מפליא. גם חומר אנושי, גם כסף לאומי ופרטי, גם מרץ יצירה, תל אביב, העמק, עפולה וכו' וכו'. בראש

¹ הפילדמרשל לורד פלומר, הנציב העליון השני לארץ-ישראל שבא במקומו של הרברט סמואל ב-1925.

² דוד לויד-ג'ורג' היה ראש ממשלת בריטניה כאשר ניתנה הצהרת בלפור ב-1917, וכאשר פורסם "הספר הלבן" של צ'רצ'יל ב-1922. סטאנל יהיה ראש ממשלת בריטניה ב-1923, ב-1924 ובשנות ה-30.

המיניסטריון למושבות עומדים שני ידידנו, ידידנו משכבר הימים: אמרי ואורמסבי-גור³ - ושניהם, ביחוד הראשון, ראו את עבודת הבניין בכל זהרה הנוכחי. ואם יש בין קוראי הטורים האלה שלומי אמונה, אשר עוד לא התחרטו על התלהבותם לחגיגת הר-הצופים⁴ גם להם נניח הנחה לחצי רגע וגם את הר הצופים נביא בחשבון – את הר הצופים, אשר "הראה לעיני השמש, מה גדול קסמו של הרעיון הציוני בין אומות העולם ומה רבים ידידנו בכל קצווי תבל". ולמרות כל אלה, למרות מושלים ידידים, למרות המפעל הכלכלי, שאין איש מזלזל בערכו, למרות המראה של שרי נכר המשתחוים בציון – מה קרה לנו בשדה המדיני כמסקנה מכל הגורמים המעולים הללו? שני נאומי של ה' אמרי – מהדורה שניה ומקולקלת של "הספר הלבן" – שני מינויים חשובים זה של הנציב החדש וזה של סגנו, אשר את מובנם ואת נבואתם יודע כל יהודי בקרב לבו.

כיצד ומדוע יורד מצבנו המדיני למרות כל הגורמים, הנפשיים והחומריים, אשר – על פי ההגיון המקובל אצלנו – עלולים היו, להיפך, להשפיע לטובתנו הלוא אין לך הוצאה בלא סיבה, הסיבה היא – אחד מחוקי הטבע, חוק יסודי, חוק של ברזל השורר בעולם הדומם ובעולם החי שלטון ללא גבול וללא התקוממות, ושמו: חוק הלחץ והלחץ שכנגד.

כל דבר – מן האבן שבשדה ועד הנפש שבלב המושל – כל דבר המקבל לחץ ידוע מצדו האחד סופו להיכנע לדחיפה ולנוע בכיוון הלחץ, – אם לא יבוא מן הצד השני מה שנקרא בפיסיקה "לחץ שכנגד" – דחיפה מתנגדת לראשונה ונמרצת כראשונה, חוק הוא מחוקי הקודש, ואין יוצא-מן-הכלל. החסון שבארזי הלבנון סופו להיכנע לרוח, אם אין הרוח מנשב אלא מצד אחד; גם צוקי הלבנון עצמם עשויים להישחק מפני קילוח המים של מעיין פעוט, המטפטף בלי הרף. כן גם נפש האדם – יהי מושל או מצחצח נעלים; כן גם השקפות, רצון, אהבה. את החוק הזה לא הבינונו – ובזה קלקלנו את אוהבינו.

³ ליאופולד אמרי וויליאם אורמסבי-גור כיהנו בתפקיד שר המושבות בממשלות בריטניה בשנות ה-20 וה-30.

⁴ הכוונה לפתיחתה של האוניברסיטה העברית בירושלים ב-1 באפריל 1925.

הר הזיתים⁵ מקום מושבו של הנציב העליון הוא אחד ממרכזי הלחץ הגדולים שבעולם כולו, אין אני מתכוון בדברי אלה, רק ללחץ של תושבי הארץ, המתנגדים לשאיפותינו: גם מלונדון וגם מרומא מנשבת הרוח. ואולם חשוב עוד יותר הלחץ האובייקטיבי שבדבר, הלחץ התדיר (לחץ האינרציה) שבעצם המצב ושיתקיים אף אם תיפסק, בדרך נס מן השמיים, התעמולה האנושית.

קל יותר למשול בקיפאון מאשר למשול בתנועה. לולא העליה העברית, כי אז היה תפקידו של נציב ארץ-ישראל פשוט כזה של מושל גוויאנה או בורניאו. סידור איטי, קידמה טבעית בצעדי ננס, בלי שאלות וקושיות, בלי חבלי יצירה. אבל קשה לבנות וקשה גם לעזור לבניין, בפרט לבניין מהיר וקדחתני כבניין ארצנו. מושל – אשר ירצה, בתום לבו ובכובד ראש, לסלול את הדרך לפנינו – עמל רב ומייגע צפוי לו. כל יום ויום קושי, כל יום ויום שינוי, טורח בחיפוש הדרכים, התאמת החוקים למצב המשתנה, ויכוח תמידי – כל מה שהאנגלי קורא לו בשם "טראבל" ואת השם הזה שונא, בדרך הטבע, כל בן אדם, בייחוד כל אנגלי, ובפרט כל פקיד. לחץ האינרציה הוא הנורא והמסוכן שבכל מיני הלחץ, החוסמים את שבילו של בונה; ועליו נוסף גם הלחץ הסובייקטיבי של הרצון הציבורי המתנגד לאותו הבונה. אבוד יאבד הבונה ואין לו תקווה – ויהי עשיר כמונטה-קריסטו וחרוץ כנמלה – אם איננו יודע קודם כל ללחוץ מצדו, ללחוץ לחיצת כפליים, מדי יום ביומו, מן הבוקר עד הבוקר; לא כסערה המתפרצת של שעתיים, אלא כגשם סתיו באנגליה, סגריר שאין לו סוף ואין הצלה ממנו – עד שיופיע שמש.

אילו כתבתי בשביל הגולה, הייתי מפרש את דברי בדוגמאות ובבירורים. אך לאוזני היישוב למוד הניסיון מכוונים דברי, ולמרות כל האכזבות שאוכזבתי עדיין אני רוצה להאמין,

⁵ בניין אוגוסטה ויקטוריה שעל הר הזיתים היה מקום מושבו של הנציב העליון לארץ-ישראל.

כי לא לחינם עבר עליו הניסיון ולא נשכח הלקח של חמש השנים האחרונות. אין לך שר טוב
ואין שר גרוע: כל מושל איננו אלא חניך של סביבתו, והנתינים הם הם מחנכיו.